

Signalering van uitbuiting in bankgegevens

Een publiek-privaat
samenwerkingsverband

Inspectie SZW
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Door:

Rob van 't Oever, *ABN AMRO*

Jill Coster van Voorhout, *UvA*

Steeff de Vries, *Inspectie SZW*

Inhoudsopgave

Aanleiding	5
Sporen in bankgegevens	5
Samenwerking	5
Juridische basis	6
Doelen van het project	6
Het proces	7
Resultaten	8
Toelichting op resultaten	9
Bereik & communicatie	9
Leerervaringen	10
Blik op de toekomst	10

Aanleiding

Nederland heeft een krachtige economie die (mede) floreert dankzij het vertrouwen in het economisch stelsel en - in verband daarmee - het stelsel van werk & inkomen. Uit onderzoeken van de Inspectie SZW komt naar voren dat dit vertrouwen ernstig kan worden ondermijnd door sociaal- economische misdaad waarbij mensen opzettelijk (ernstig) worden benadeeld door hun werkgever en/of soms onder mensonterende omstandigheden worden gedwongen tot het verrichten van arbeid (mensenhandel). De Inspectie SZW registreert hier veel informatie over.

Zo zijn er uit de inspectiepraktijk van SZW voorbeelden bekend van mensen die worden vastgehouden en opgesloten op werklocaties, zij worden geslagen of bedreigd als ze het werk niet willen (of kunnen) doen en worden gedumpt als ze bij dat werk ernstig gewond zijn geraakt. Onderbetaling, illegale tewerkstelling en schijnconstructies om wettelijke regelingen te omzeilen - die bedoeld zijn om mensen te beschermen - zijn hiervan voorbeelden. Malafide ondernemers zetten vaak schijnconstructies op om malafide intenties te verdoezelen, plegen fraude, ontduiken belastingen en sociale premies (met faillissementen tot gevolg) en/of laten mensen onder excessieve arbeidsomstandigheden werken.

Naast mensenrechtenschendingen kunnen deze gang van zaken financiële instellingen en overheden grote schade berokkenen. Bovendien leiden deze praktijken tot valse concurrentie en ondermijning van het vertrouwen in de kwaliteit van de economische waardeketens. Door op malafide wijze kosten te besparen, worden bonafide bedrijven uit de markt verdreven. Het levert imagoschade op voor alle sectoren (publiek en privaat).

Sporen in bankgegevens

Sociaaleconomische misdaad draait vrijwel altijd om financieel gewin. In verreweg de meeste gevallen vinden misstanden (deels) plaats in het reguliere economische verkeer. Bij sociaaleconomische misdaad is dan ook vrijwel per definitie sprake van verwevenheid tussen boven- en onderwereld. Daaruit volgt dat in het financiële systeem sporen van misstanden te vinden zijn en dat deze vroegtijdig kunnen worden gedetecteerd. Met behulp van kennis over financiële sporen - al dan niet verkregen uit ervaringsgegevens - kan gericht onderzoek worden gedaan naar patronen in bankgegevens die (mogelijk) duiden op mensenhandel en andere vormen van sociaaleconomische misdaad. Met deze inzichten kunnen misstanden in de toekomst gezamenlijk worden aangepakt of voorkomen.

Samenwerking

De Inspectie SZW, de ABN AMRO en de Universiteit van Amsterdam hebben in dit project samengewerkt om kennis en ervaring op te doen over;

- bruikbare (financiële) indicatoren voor de detectie van sociaaleconomische misstanden in het bankensysteem;
- het vroegtijdig signaleren van sociaaleconomische misdaad in het bankensysteem in verband met witwassen;
- het effectief melden van ongebruikelijke transacties van signalen aan de Financial Intelligence Unit (FIU);
- het beoordelen van de kwaliteit van de signalen aan de hand van verdacht-verklaarde transacties die door de FIU aan de Inspectie SZW zijn gemeld.

Juridische basis

Financiële instellingen (zoals banken) zijn volgens de Wet ter voorkoming van Witwassen en Financiering van Terrorisme (Wwft) verplicht om ongebruikelijke transacties aan de Financial Intelligence Unit (FIU) te melden. Het gaat dan om transacties waarbij aanleiding is te veronderstellen dat ze verband kunnen houden met witwassen van uit criminele activiteiten verkregen gelden en/of financiering van terrorisme. Conform de leidraad Wet ter voorkoming van Witwassen en Financiering van Terrorisme (versie januari 2014), scheppen naast objectieve - ook subjectieve indicatoren - op basis van de inschatting die de financiële instelling zelf van een bepaalde situatie maakt - een meldingsplicht. De FIU is bevoegd om eigenstandig onderzoek te doen naar de aard van de ongebruikelijk transacties. Indien daartoe aanleiding bestaat kunnen deze transacties verdacht worden verklaard. De FIU maakt deze informatie beschikbaar voor politie en andere opsporingsdiensten, waaronder de opsporingsdienst van de Inspectie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (Inspectie SZW).

In dit samenwerkingsverband hebben de samenwerkende partijen geen operationele persoonsgegevens - of anderszins naar personen te herleiden gegevens - uitgewisseld. De Inspectie SZW stelt kennis- en ervaringsgegevens beschikbaar aan de ABN AMRO zodat zij haar subjectieve indicatoren kan versterken om (mogelijke) misstanden te identificeren en die aan de FIU worden gemeld. De Universiteit van Amsterdam ondersteunt het samenwerkingsverband door bemiddeling, evaluatie van (onderzoeks-)resultaten, kennisontwikkeling en objectieve verslaglegging van het proces.

Doelen van het project

Hoofddoelen

1. het doen van onderzoek naar de validiteit en toepasbaarheid van de financiële indicatoren in bankgegevens;
2. het doen van onderzoek naar de effectiviteit van - en resultaten uit - het toepassen van een zoekprogramma door middel van queries (in verschillende steekproeven) en;
3. het opdoen van ervaring met de publiekprivate samenwerking bij de signalering en de aanpak van genoemde maatschappelijke misstanden.

Subdoelen

- Het testen en verbeteren van queries om actief inzicht te krijgen in ongebruikelijke transacties en/of patronen ter zake sociaaleconomische misdaad.
- Het verbeteren van compliance-doelstellingen (van alle financiële instellingen) voor het melden van witwassen van genoemde misstanden aan de FIU.
- Het verkrijgen van kennis over best practices in relatie tot een adequaat (toekomstig) transactie-monitoringsysteem van genoemde misstanden.
- Het onderzoeken en verbeteren van aanknopingspunten voor vervolgacties door de Inspectie SZW op basis van verdachte transacties.
- Het leggen van een fundament voor het versterken van (integraal) inzicht in geldstromen die verband houden met genoemde misstanden en daarmee het inbouwen - en (continu) verbeteren - van sensoren in het banksysteem.

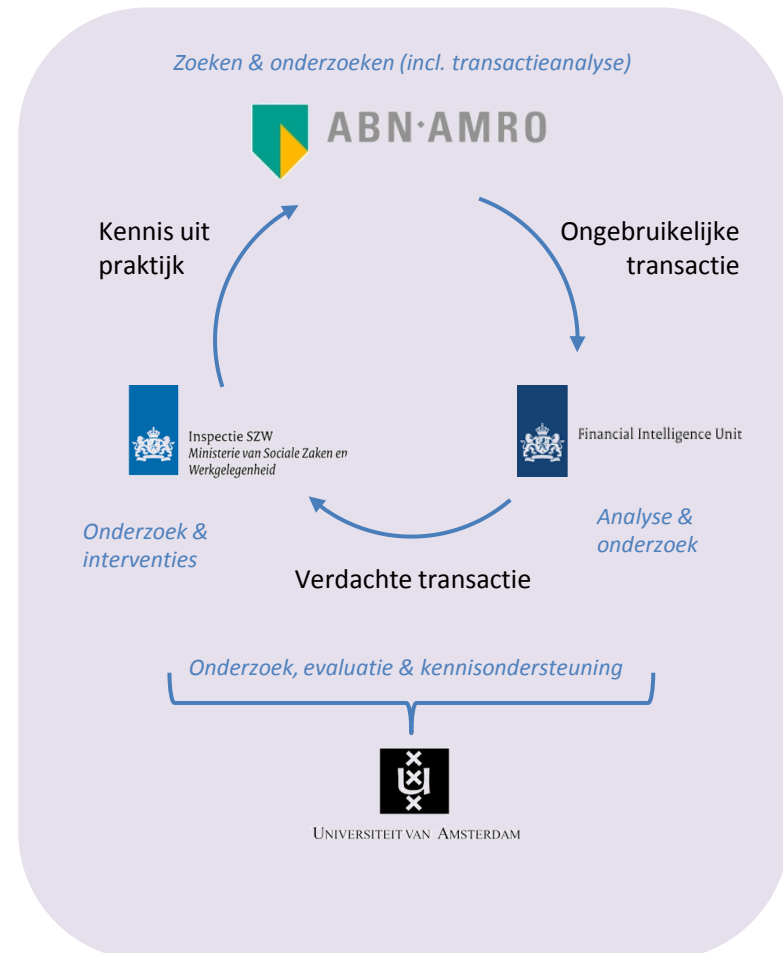
Het proces

De Inspectie SZW heeft kennis en ervaring uit de Inspectiepraktijk ingebracht aangaande financiële indicatoren van sociaal economische misdaad (zoals voornoemd). De samenwerkende partijen Inspectie SZW, ABN AMRO en Universiteit van Amsterdam hebben vastgesteld welke indicatoren - al dan niet in samengestelde vorm -wel of niet bruikbaar zijn voor onderzoek in bankgegevens.

De ABN AMRO is er zelf verantwoordelijk voor dat de data-analisten de financiële indicatoren (in natuurlijke taal) omzetten naar geautomatiseerde zoekvragen (queries) in hun banksystemen. Daarmee kunnen zij de eigen databases bevragen om mogelijke tekenen van misstanden of uitbuitingsituaties te ontdekken. Indien de ingestelde indicatoren resultaten opleveren, kan de bank - na nader onderzoek in open bronnen en transactieanalyse - hiervan melding doen bij de FIU. Voor dit project zijn de meldingen voorzien van een speciale meldcode.

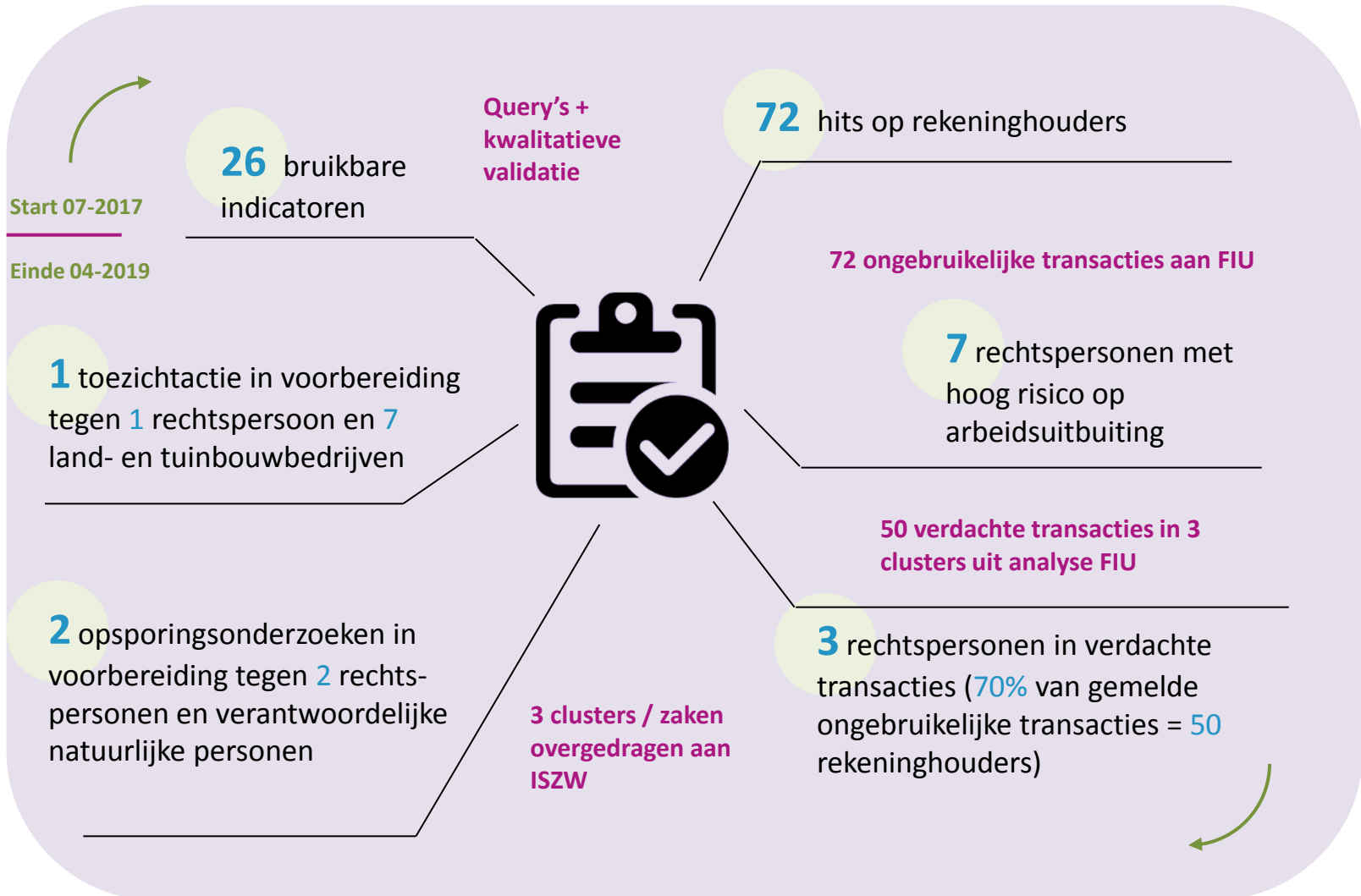
Wanneer de FIU meldingen van de ongebruikelijke transactie(s) van de ABN AMRO bank ontvangt, kan de FIU onafhankelijk onderzoek doen en analyses verrichten. Daarvoor raadpleegt zij diverse informatiesystemen van de overheid en politie. Op basis van het onderzoek - en de verrijking met aanvullende informatie – kan het hoofd van de FIU een ongebruikelijke transactie - op grond van de WWFT - verdacht verklaren. Deze verdachte transactie wordt vervolgens beschikbaar gesteld aan de aan de Inspectie SZW en/of andere opsporingsdiensten.

De Universiteit van Amsterdam ondersteunt het proces met onderzoek, juridische - en inhoudelijk kennis en verzorgt tevens de evaluatie en de verslaglegging daarvan.

Resultaten

Het project is uitgevoerd op een kleine (afgebakende) dataset voor de verschillende proeven.

Toelichting resultaten

De resultaten zijn gebaseerd op een steekproef op een beperkte dataset. De dataset is vooraf zorgvuldig samengesteld op basis van kennis over thema's of sectoren waarbij een verhoogd risico op sociaaleconomische misdaad bestaat. Het identificeren van hoogrisico sectoren kan - in samenhang met andere indicatoren - tevens een ondersteunende indicator zijn voor de query.

In deze set hebben de financiële indicatoren betrekking op (mogelijke) slachtoffers of ernstig benadeelde werknemers. Constructies van sociaaleconomische misdaad hebben daar immers betrekking op. In dit project is dan ook nog geen rekening gehouden met vormen van witwassen die betrekking hebben op ouders. Het is de ambitie om deze in een later stadium toe te voegen.

Voor het project is 18 maanden uitgetrokken. Het hele proces - van verwerving van de financiële indicatoren tot de overdracht van de laatste verdachte transactie - heeft 20 maanden geduurd. Met name het onderzoeken en testen van de bruikbaarheid van de resultaten heeft enige tijd gevegd om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk valse positieven uit de eerste queries werden gehaald.

Van de verdachte transacties die zijn gemeld, paste één casus bij een reeds ingesteld opsporingsonderzoek (in voorbereiding). Bij een tweede gemelde casus zijn binnen de Inspectie SZW eerder overtredingen geconstateerd en hebben de transacties de bestaande inzichten verrijkt. Deze casus is dan ook als melding bij de opsporingsdienst ingenomen en wordt verder onderzocht. Over één casus was binnen de Inspectie nog niets bekend. Deze zaak is als hoog risicosignaal voor een toezichtactie aangeboden aan het team schijnconstructies van de Inspectie SZW.

Bereik & communicatie

- 1) Nieuwsbericht intranet Rijksoverheid 'kan bank signalen uitbuiting oppikken?' dd. 27 juli 2017
- 2) Artikel in het vakblad aFPakken, nummer 88, pag. 21 – 24; meer dan alleen 'afpakken', proactief financieel onderzoek naar mensenhandel
- 3) Integratie met programma Samen tegen mensenhandel, november 2018, blz. 15, onderdeel 4. financiële opsporing
- 4) Artikel in het vakblad Delikt en Delinkwent, <http://deeplinking.kluwer.nl/?param=00D0EE2A&cpid=WKNL-LTR-Nav2>)
- 5) Het Initiatief bereikt voorpagina van dagblad Trouw dd 25 februari 2019
- 6) Het initiatief wordt item in het NOS-journaal van 25 februari 2019 om 18.00 uur en 20.00 uur
- 7) Het initiatief wordt overgenomen in verschillende binnenlandse en buitenlandse nieuws- en vakmedia w.o. NPO, TPO, NOS, het Nederlands Dagblad, de Standaard (België), de volkskrant, nu.nl, het Parool, verzekeringen.nl, beveiliging.nl en het CCV.
- 8) Podcast BNR dd 25 februari 2019
- 9) Presentatie op dag van de migratieketen dd 11 april 2019
- 10) Nominatie door het blad Computable, waarin dit project behoort tot de top-5 ICT-projecten in het grootbedrijf voor de Computable Awards 2019 (prijsuitreiking 28 okt. 2019)
- 11) Presentatie tijdens The Next Web Conference op 10 mei 2019
- 12) Presentatie aan Korpschefs van politie en Hoofdofficieren van justitie dd 22 mei 2019 in een inspiratiemiddag over kansen voor de opsporing in publiekprivate samenwerkingsverbanden
- 13) Online toelichting in de Nationale data Podcast van Verdonck, Klooster en Partners dd 31 mei 2019

Leerervaringen

De resultaten laten zien dat actieve signalering van sociaaleconomische misdaad (w.o. mensenhandel) in het financiële verkeer veel potentie heeft. Ze versterken of verrijken bestaande inzichten of brengen (mogelijk) nieuwe risicopopulaties aan.

Naast het feit dat we kennis en ervaring hebben opgedaan in deze experimentele setting van dataonderzoek, hebben we met onze werkwijze ook meer inzicht en begrip verworven over elkaars werkvelden. Het grootste succes van dit samenwerkingsverband is dan wellicht ook dat dit ertoe heeft geleid dat gevoelde barrières tussen de organisaties zijn geslecht en we vrijelijk hebben samengewerkt met een gezamenlijk doel voor ogen.

Belangrijkste succesfactor is dan ook dat we allemaal de intrinsieke motivatie hebben om uitbuitingssituaties aan te pakken (energiegevend proces); meer dan de wettelijke verplichting om signalen van witwassen te melden (compliance). Daarnaast hebben we dit project procesmatig aangepakt waarin de flexibiliteit en de atmosfeer zijn gecreëerd om - tussen bestaande regels en structuren door - betekenisvolle resultaten op te leveren. Dit opent nieuwe perspectieven voor de gezamenlijke aanpak van misdaad door publieke - en private partijen samen.

Het informele karakter van het project heeft wel tot bijgevolg dat verwachtingen tussen partijen niet altijd scherp waren (of bleven) en dat afspraken die aandacht vereisen - zoals een communicatiestrategie - minder aandacht heeft gehad. Hoewel alle betrokken overwegend positief zijn over het samenwerkingsverband, is voor continuïteit van signalering van sociaaleconomische misdaad in de toekomst wel een formeel platform nodig.

Blik op de toekomst

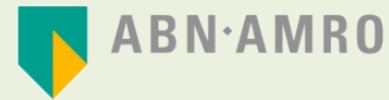
Op 5 april 2019 en 4 mei 2019 zijn het project en de indicatoren gepresenteerd aan meer financiële instellingen waaronder de Rabobank en Knab. De verwachting is dat de queries bij meer financiële instellingen worden geïmplementeerd en gebruikt. Samen met politie en andere partijen die zich bezig houden met het signaleren van mensenhandel, zal de komende periode verder worden gewerkt aan kwantitatieve - en kwalitatieve verbeteringen van de indicatoren voor het herkennen van uitbuitingssituaties in bankgegevens. Ook gaan we mogelijkheden onderzoeken om strategische thema's af te stemmen voor een effectieve focus.

Arbeidsuitbuiting valt binnen de focusthema's van de FIU. Binnen de serious crime task force is de publiekprivate samenwerking voor wat betreft het ontwikkelen van indicatoren en actief (h)erkennen van signalen van meer misdaadvormen inmiddels een belangrijk en betekenisvol thema geworden. De kennis en inzichten uit dit project zullen aldaar worden gepresenteerd met als doel om (verdere) formele inbedding te vinden in de landelijke aanpak van georganiseerde misdaad.

Door de Universiteit van Amsterdam is op 9 mei 2019 bij de Nederlandse Organisatie voor wetenschappelijk Onderzoek - met steun van diverse grootbanken en overheidsorganisaties - een onderzoeksvoorstel ingediend met als doel om kennis en inzichten te ontwikkelen over kunstmatige intelligentie om ondermijnende misdaad op een slimme en effectieve manier in bankgegevens te identificeren en aan te pakken. Dit onderzoek kan hopelijk een stevige kennisbasis opleveren voor een toekomstbestendige aanpak van mensenhandel en/of andere vormen van ondermijnende misdaad.

Contactgegevens

Rob van 't Oever
rob.vant.oever@nl.abnamro.com
06-20953920

Steef de Vries
gsdvries@inspectieszw.nl
06-53420941

Jill Coster van Voorhout
j.costervanvoorhout@uva.nl
06-19430757

